

Функціонування і розвиток механізмів державного управління
УДК 364.62-057:616-036

Берлінець Ірина Анатоліївна

викладач кафедри педіатричних дисциплін

ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія» імені А. Крупинського

Берлинец Ирина Анатольевна

преподаватель кафедры педиатрических дисциплин

ВНКЗ ЛОР «Львовская медицинская академия» имени А. Крупинского

Berlinets Iryna

Lecturer of the Department of Pediatric Disciplines

Higher Medical University ENT "Lviv Medical Academy" them A. Krupinsky

**ПРОБЛЕМАТИКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАДАННЯ МЕДИКО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ
ПРОБЛЕМАТИКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕННЯ
ОКАЗАНИЯ МЕДИКО-РЕАБИЛИТАЦИОННОЙ ПОМОЩИ В
УКРАИНЕ**

**PROBLEMS OF THE LEGISLATIVE SUPPLY OF MEDICAL
REHABILITATION ASSISTANCE IN UKRAINE**

Анотація. Нормативно-правова база являється чи не найважливішим фундаментом для ефективного розвитку кожної сфери та важливим правовим регулятором їхнього функціонування. Однак, важливим є те, щоб законодавство було досконале та норми його виконувалися усіма громадянами. Особливе значення нормативно-правова база має для медичної сфери, оскільки на сьогодні вітчизняна медицина перебуває в стані реформування. Тому, для ефективної реформи потрібно досконале законодавство, якого, на жаль, в Україні не має. Зокрема, варто зробити

акцент на вдосконалення нормативно-правового забезпечення медико-реабілітаційної допомоги.

У статті досліджено і проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу з питань медичної реабілітації, вивчено особливості правового забезпечення даної частини медицини, досліджено законодавчу базу, яка регулює медико реабілітаційну допомогу учасникам АТО та в процесі дослідження виявлено основні проблеми нормативно-правової бази з надання медико-реабілітаційної допомоги..

Інформаційною базою дослідження виступають офіційні статистичні та оперативні дані Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я, нормативно-правова база, інформація із глобальної мережі Internet, розробки наукових та медичних організацій, учених і фахівців України та інших країн а також результати власних досліджень і розрахунків.

Методологічною та теоретичною основою статті є фундаментальні праці і розробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених з проблем нормативно-правового забезпечення медико-реабілітаційної допомоги, законодавчі та нормативно-правові акти країни. У процесі дослідження застосовувались наступні методи: діалектичний та абстрактно-логічний (при узагальненні теоретичних та методичних засад нормативно-правового забезпечення медико-реабілітаційної допомоги), аналітичний (при дослідженні проблем і розроблення перспективних шляхів вирішення проблемних питань з проблем нормативно-правового забезпечення медико-реабілітаційної допомоги).

Ключові слова: *медико-реабілітаційна допомога, нормативно-правове забезпечення, закони, медицина, реформа, законодавчі акти, державне управління, проблеми, вдосконалення.*

Аннотация. Нормативно-правовая база является важнейшим фундаментом для эффективного развития каждой сферы и важным правовым регулятором их функционирования. Однако, важно, чтобы законодательство было совершенно и нормы его выполнялись всеми гражданами. Особое значение нормативно-правовая база имеет для медицинской сферы, поскольку на сегодня отечественная медицина находится в состоянии реформирования. Поэтому, для эффективной реформы нужно совершенное законодательство, которого, к сожалению, в Украине нет. В частности, стоит сделать акцент на совершенствование нормативно-правового обеспечения медико-реабилитационной помощи.

В статье исследованы и проанализированы отечественную нормативно-правовую базу по вопросам медицинской реабилитации, изучены особенности правового обеспечения данной части медицины, исследованы законодательную базу, регулиующую медико реабилитационную помощь участникам АТО и в процессе исследования выявлены основные проблемы нормативно-правовой базы по предоставлению медико-реабилитационной помощи ..

Информационной базой исследования выступают официальные статистические и оперативные данные Государственной службы статистики Украины, Министерства охраны здоровья, нормативно-правовая база, информация из глобальной сети Internet, разработки научных и медицинских организаций, ученых и специалистов Украины и других стран, а также результаты собственных исследований и расчетов.

Методологической и теоретической основой статьи являются фундаментальные труды и разработки ведущих отечественных и зарубежных ученых по проблемам нормативно-правового обеспечения медико-реабилитационной помощи, законодательные и нормативно-правовые акты страны. В процессе исследования применялись следующие методы: диалектический и абстрактно-логический (при обобщенные

теоретических и методических основ нормативно-правового обеспечения медико-реабилитационной помощи), аналитический (при исследовании проблем и разработка перспективных путей решения проблемных вопросов по проблемам нормативно-правового обеспечения медико-реабилитационной помощи).

Ключевые слова: *медико-реабилитационная помощь, нормативно-правовое обеспечение, законы, медицина, реформа, законодательные акты, государственное управление, проблемы, совершенствование.*

Summary. *The legal framework is perhaps the most important foundation for the effective development of each sector and an important legal regulator of their functioning. However, it is important that the legislation is perfect and that its rules are enforced by all citizens. Of particular importance is the regulatory framework for the medical field, as domestic medicine is in the state of reform. Therefore, effective reform requires perfect legislation, which unfortunately does not exist in Ukraine. In particular, emphasis should be placed on improving the legal support for medical rehabilitation assistance.*

The article investigates and analyzes the national legal framework on medical rehabilitation, examines the features of legal support for this part of medicine, investigates the legislative framework that regulates medical rehabilitation assistance to ATO participants, and identifies the main problems of the legal and legal framework for providing medical rehabilitation in the process of research. help ..

The official base of the research is the official statistical and operational data of the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Health, the regulatory framework, information from the global Internet, the development of scientific and medical organizations, scientists and specialists of Ukraine and other countries, as well as the results of their own research and calculations.

The methodological and theoretical basis of the article are the fundamental works and developments of leading domestic and foreign scientists on the problems of regulatory and legal support of medical and rehabilitation assistance, legislative and regulatory acts of the country. In the course of the study the following methods were used: dialectical and abstract-logical (in generalization of theoretical and methodological foundations of normative-legal provision of medical rehabilitation assistance), analytical (in the study of problems and development of perspective ways of solving problematic issues on problems of normative-legal provision of medical-rehabilitation help).

Key words: *medical rehabilitation assistance, regulatory support, laws, medicine, reform, legislative acts, public administration, problems, improvements.*

Постановка проблеми. Медична сфера України чи не найпроблемніша з усіх сфер та одна з тих, яка найбільше потребує досконалого реформування. Особливо потрібно приділити увагу медико-реабілітаційній допомозі. Дана проблема набула актуальності з 2014 року, з початку російської агресії, коли в Україні почало появлятися все більше людей, які потребують реабілітації.

Важливим є те, що запорукою ефективного реформування будь якої сфери є досконала нормативно-правова база. В даному сегменті України потрібно багато змін та напрацювань. Адже, вітчизняне законодавство характеризується недосконалістю, неефективністю, не дотриманістю, незрозумілістю та частою зміною окремих статей. Тому, проблема нормативно-правового забезпечення надання медико-реабілітаційної допомоги в Україні є актуальною на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання нормативно-правової бази в медицині вивчали в своїх працях багато науковців. Особливої уваги заслуговують праці з проблем нормативно-правового забезпечення медико-реабілітаційної допомоги таких учених: Лазоришинець В.В., Слабкий Г.О., Ярош Н.П., Чепелевська Л.А., Шевченко М.В., Кутуза А.С.,

Ціборовський О.М., Істомин С. В., Кондратюк Н.Ю., Кучеренко Н.Т., Тяпкін Г.М., Зарецька Н. В., Гридковецька Л.М., Лавренюк В., Скакун О.Ф. [1-3; 8] та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є дослідження проблем нормативно-правового забезпечення надання медико-реабілітаційної допомоги в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основними правовими актами, що регулюють права і свободи людини і громадянина, зокрема і учасників АТО, у правовій державі є закони. Саме вони, як вища форма прояву державної волі народу, є правовою основою для всіх інших правових актів. «Закон – це нормативно-правовий акт, ухвалений 59 в особливому порядку вищим представницьким органом держави, який регулює найважливіші суспільні відносини, виражає волю (інтереси) більшості населення та володіє вищою юридичною силою» [8, с. 372].

Питання медико-реабілітаційної допомоги завжди було в центрі уваги, однак, починаючи з 2014 року і до сьогодні воно являється чи не найактуальнішим. З кожним роком в Україні все більше зростає кількість людей, які потребують реабілітації, однак не всі її отримують. Чому така ситуація в Україні? Це можна обґрунтувати тим, що не всі українці знають про можливість отримання реабілітаційної допомоги, не знають куди звертатись за нею і як її отримати. Крім того, існує ряд інших чинників, які пояснюють дану ситуацію в країні, однак найвагомішим чинником є недосконале нормативно-правове законодавство.

Враховуючи, що система реабілітації для ширшого кола осіб українська необхідна за умов збройного конфлікту, було прийнято Указ Президента від 18 березня 2015 р. №150. Він стосувався лише однієї цільової групи – військовослужбовців, проте результат його дії поширювався й на інші групи – родини військовослужбовців, органи влади, місцеві громади, які

безпосередньо взаємодіяли з військовими після їх демобілізації. Зазначеним Указом, зокрема, передбачалось: «Кабінету Міністрів України:

- 1) вжити заходів до запровадження обов'язкового медичного обстеження стану здоров'я демобілізованих учасників Антитерористичної операції;
- 2) забезпечити залучення фахівців з фізичної реабілітації до реабілітаційного процесу учасників Антитерористичної операції у госпіталях для ветеранів війни та закладах охорони здоров'я, в яких здійснюється реабілітація учасників Антитерористичної операції;
- 3) забезпечити розроблення із залученням обласних, Київської міської державних адміністрацій та затвердити державну цільову програму медичної, соціально-трудової реабілітації та адаптації учасників Антитерористичної операції, передбачивши організацію співпраці з міжнародними організаціями стосовно започаткування нових і продовження реалізації наявних відповідних міжнародних проєктів» [9].

Згідно цього Указу Кабінет Міністрів України повинен піклуватися про те, щоб всі учасники АТО отримали медичну реабілітацію у військових госпіталях. Крім того, передбачалося надання медичної реабілітації міжнародними організаціями.

З грудня 2016 року за указом Президента почав діяти інститут Уповноваженого України з питань реабілітації учасників Антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в Антитерористичній операції. Основне завдання інституту полягає в створенні відповідних умов для реалізації права на реабілітацію зазначеної категорії. Ця організація стала платформою для створення і лобювання законів стосовно змін діючої системи реабілітації [1, с. 34].

В Україні існує широка нормативно-правова база в сфері надання медико-реабілітаційної допомоги. Ось перелік основних:

- постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 321 “Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами

реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні засоби реабілітації, переліків таких засобів” (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 238);

- постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 518 “Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок”;
- наказ Мінсоцполітики від 12.04.2018 № 506 “Про затвердження типових форм договорів про забезпечення особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю, іншої особи технічними та іншими засобами реабілітації, надання послуг з їх ремонту”;
- Закон України “Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”;
- Закон України “Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні”;
- Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку надання окремим категоріям осіб послуг із комплексної реабілітації (абілітації) [3].

Як бачимо, вітчизняне законодавство з питань реабілітації й справді багате, однак з початком військової агресії Росії та початком оголошення антитерористичної операції, в Україні появився новий статус осіб, які найбільше потребують медико-реабілітаційної допомоги, а саме учасники АТО. Процес надання реабілітаційної допомоги таким особам також регулюється законодавчими актами:

- Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (2017 р.);
- «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991/(нова редакція 2017 р.);
- Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників АТО» (2015 р.);
- «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» (2016 р.);
- Розпорядження Кабміну «Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників АТО» (2015 р.);
- Постанова Кабміну Міністрів 416 «Деякі питання Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції» (2014 р.);
- Накази Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь в антитерористичній операції, під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів)» (2015 р.);
- «Про затвердження Інструкції про організацію санаторно-курортного лікування, медичної та медикопсихологічної реабілітації у Збройних Силах України» (2016 р.);
- Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про організацію медичної реабілітації в Службі безпеки України» (2012 р.).

Однак, попри такий багаж нормативно-правового забезпечення, все ж воно потребує змін та вдосконалення. За період війни Росії з Україною, все ж не було здійснено жодних змін в законодавчому полі, які б визначили досконалий алгоритм надання військовослужбовцям реабілітаційної допомоги. Так, аналізуючи Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» № 2961-IV від 06.10.2005 р., можемо впевнено сказати, що

реабілітація в Україні надається лише тим, хто вже має статус інваліда. Хоча, згідно європейських норм, реабілітація повинна спрямовуватися на те, щоб запобігти інвалідності та покращити стан здоров'я. Негативним є також те, що чинний документ не передбачає спеціальних норм щодо реабілітації учасників АТО.

Варто наголосити, що першим нормативно-правовим документом з реабілітації є Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції», який передбачає збільшення фінансування реабілітаційних закладів та зростання чисельності психологів та фізичних реабілітологів в даних закладах. Крім того, даний указ передбачає розроблення Державної цільової програми медичної, соціально-трудової реабілітації та адаптації учасників АТО, яка повинна включати співпрацю з міжнародними організаціями для реалізації нових проектів, спрямованих на соціальну адаптацію цієї категорії населення. Однак, норми даного Указу на сьогодні так і не виконані.

Особливої уваги заслуговує розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників АТО», яким передбачено:

- проведення обов'язкового медичного огляду демобілізованих військовослужбовців;
- створення транспортної служби, яка б вирішувала питання транспортування пораненого до медзакладу;
- надання психологічної реабілітації військовослужбовцю не пізніше ніж за тиждень до його звільнення з військової служби [7].

Оскільки учасники АТО потребують реабілітацію з елементами психологічної допомоги, в 2015 році було прийнято Наказ Міністерства оборони України № 702 «Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь в

антитерористичній операції, під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів)». Що стосується порядку медичної реабілітації, такий алгоритм дій регулюється Наказ Міністерства юстиції України № 2035/22347 «Про затвердження Інструкції про організацію медичної реабілітації в Службі безпеки України». Згідно даного документу, військовослужбовці можуть отримати реабілітацію лише в санаторно-курортних закладах Збройних Сил України. Однак, така реабілітація не є ефективною, оскільки реабілітаційна допомога повинна надаватись не лише радянським санаторним методом, а й спеціальними реабілітаційними закладами [4].

Зауважимо, що для вдосконалення процедури реабілітації, важливим є прийняття Закону України "Про попередження інвалідності та систему реабілітації в Україні", адже важливо розробити систему превентивних заходів, ніж пізніше лікувати інвалідність. Норми даного Закону визначають основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для проведення заходів з попередження інвалідності, а також функціонування системи реабілітації в Україні, усунення або компенсації наслідків, спричинених порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання особами з обмеженням життєдіяльності фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності. У ході підготовки законопроекту проведено 15 засідань робочої групи, оброблено понад 100 пропозицій центральних органів виконавчої влади, наукових установ, громадських об'єднань фахівців медичної, психологічної та фізичної реабілітації, протезування і ортезування, об'єднань осіб з інвалідністю, Фонду соціального захисту інвалідів. Враховано рекомендації ВООЗ, попередні висновки Оціночної місії ВООЗ з вивчення системи реабілітації в Україні Конвенції ООН про права інвалідів [6].

Ухвалення Верховною Радою України проекту Закону України "Про попередження інвалідності та систему реабілітації в Україні" дозволить

запровадити правову основу для впровадження дієвих заходів з попередження інвалідності та функціонування загальнодержавної системи реабілітації, закріпити коло осіб, яким надається така реабілітація, визначити повноваження органів державної влади з попередження інвалідності та у системі реабілітації, встановить рівні та механізм проведення реабілітації, що підвищить якість реабілітаційних заходів. Як наслідок - це дозволить знизити рівень інвалідизації та смертності населення України, а також підвищити якість життя осіб з тимчасовим обмеженням життєдіяльності та осіб з інвалідністю.

Однак, на сьогодні даний закон так і не ухвалений. Як бачимо, українська нормативно-правова база справді доволі багата в сфері медично-реабілітаційної допомоги, однак загальний результат визначає не кількісний показник, а якісний, з чим в нашій державі є проблеми. Серед основних проблем нормативно-правової бази з питань реабілітаційної допомоги є:

- недосконалість законодавчої бази,
- недотримання та невиконання законодавчої бази,
- незрозумілість та неточності окремої медичної термінології,
- непостійність та часті зміни законодавства,
- лобювання власних інтересів при написанні законопроектів,
- корупційна складова законотворчої гілки влади

Отже, проведений комплексний аналіз законодавства України свідчить про те, що нормативно-правова база України вважається доволі проблемним. Тому для вирішення найвагомійших проблем, варто:

- надати статут «втратив чинності» всім недієвим законам і залишити лише ті нормативно-правові акти, які справді функціонують,
- встановити жорсткий контроль за виконанням та дотриманням норм чинного законодавства,
- відповідність законодавства таким принципам: єдиності, зрозумілості, доступності,

- карання за корупцію в законотворчій гілці влади,
- написання закону під конкретну проблему з ціллю її вирішення,
- відповідність вітчизняного законодавства європейським вимогам і нормам.

Висновки. З вищесказаного можемо зробити висновок, що при такій достатній нормативно-правовій базі в сфері надання медико-реабілітаційної допомоги, все ж існують безліч проблемних питань, які потребують негайного вирішення. Адже, законодавство являється фундаментом ефективного функціонування та розвитку медицини. Без досконалого законодавства не можливо надати медико-реабілітаційну допомогу на належному рівні. Однак, не має єдиного алгоритму у вирішенні даних проблем. Лише комплексне дотримання вище рекомендованих шляхів, зможе вдосконалити вітчизняну нормативно-правову базу з питань реабілітації.

Література

1. Державне управління охороною здоров'я України: [монографія] / [Лазоришинець В.В., Слабкий Г.О., Ярош Н.П., Чепелевська Л.А., Шевченко М.В., Кутуза А.С., Ціборовський О.М., Істомин С. В., Кондратюк Н.Ю., Кучеренко Н.Т., Тяпкін Г.М.]. К., 2014. 312 с.
2. Зарецька Н. В. Організаційні засади надання психологічної реабілітації учасникам АТО та членам їх сімей / Н.В. Зарецька, Л.М. Гридковецька // Вісник. 2016. Випуск № 3 (31). С. 26–33.
3. Лавренюк В. Психологічна і медична реабілітація військовослужбовців: що нового в законодавстві? Міжнародний громадсько-політичний тижневик «Дзеркало тижня». URL: <https://dt.ua/gazeta/issue/1118>
4. Наказ Міністерства оборони України № 702 від 09.12.2015 «Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь в антитерористичній операції, під час відновлення боєздатності

- військових частин (підрозділів)». URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16>
5. Наказ Міністерства юстиції України № 2035/22347 від 6 грудня 2012 р. «Про затвердження Інструкції про організацію медичної реабілітації в Службі безпеки України». URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2035-12>
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про попередження інвалідності та систему реабілітації в Україні”. URL:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH3FU00A.html
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 359-р від 31 березня 2015 р. «Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників 471 антитерористичної операції». URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/359-2015-%D1%80>
8. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 3-тє видання. К. : Алерта, 2012. 524 с.
9. Указ Президента України від 18 березня 2015 № 150 «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» // Відомості Верховної Ради України. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/150/2015>

References

1. Lazoryshynets, V.V. and others (2014), *Derzhavne upravlinnia okhoronoiu zdorovia Ukrainy* [Public administration of health care of Ukraine], Kyiv, Ukraine. P. 312.
2. Zaretska N. V. and Hrydkovetska L.M. (2016), *Orhanizatsiini zasady nadannia psykholohichnoi rehabilitatsii uchasnykam ATO ta chlenam yikh simei* [Organizational basis for providing psychological rehabilitation to ATO participants and their families], No. 3 (31), Kyiv, Ukraine. PP. 26-33.

3. Lavreniuk V. Psykholohichna i medychna rehabilitatsiia viiskovosluzhbovtziv: shcho novoho v zakonodavstvi? Mizhnarodnyi hromadsko-politychnyi tyzhnevnyk «Dzerkalo tyzhnia» (2020), available at: <https://dt.ua/gazeta/issue/1118> (Accessed 18 February 2020).
4. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy No 702 vid 09.12.2015 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro psykholohichnu rehabilitatsiiu viiskovosluzhbovtziv Zbroinykh Syl Ukrainy, yaki braly uchast v antyterorystychnii operatsii, pid chas vidnovlennia boiezdatnosti viiskovykh chastyn (pidrozdiliv)» (2016), available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16> (Accessed 19 February 2020).
5. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy No 2035/22347 vid 6 hrudnia 2012 «Pro zatverdzhennia Instruksii pro orhanizatsiiu medychnoi rehabilitatsii v Sluzhbi bezpeky Ukrainy» (2018), available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2035-12> (Accessed 1 March 2020).
6. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy "Pro poperedzhennia invalidnosti ta systemu rehabilitatsii v Ukraini" (2016), available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH3FU00A.html (Accessed 5 March 2020).
7. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy No 359-r vid 31 bereznia 2015 «Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo medychnoi, psykholohichnoi, profesiinoi rehabilitatsii ta sotsialnoi adaptatsii uchasykiv 471 antyterorystychnoi operatsii» (2019), available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/359-2015-%D1%80> (Accessed 7 March 2020).
8. Skakun O. F. (2012), Teoriia prava i derzhavy: pidruchnyk [Theory of Law and State: A Textbook] No. 3, Kyiv, Ukraine. P. 524.
9. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 18 bereznia 2015 № 150 «Pro dodatkovi zakhody shchodo sotsialnoho zakhystu uchasykiv antyterorystychnoi

operatsii» // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (2015), available at:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/150/2015> (Accessed 10 February 2020).